Zondag 8 november 1914 – ochtendeditie

Brieven voor België.

Men deelt ons mede, dat het ministerie van buitenlandse zaken, hetwelk zijn tussenkomst verleent tot het overbrengen van open brieven naar verschillende plaatsen in België, zich door de enorme toevloed van particuliere brieven genoodzaakt ziet, zijn tussenkomst te beperken en zulke brieven voortaan alleen dan aan de koerier van het departement zal meegeven, wanneer zij slechts korte mededelingen bevatten van dringende aard. Op het adres te vermelden: “Voor België”.

Belgische vluchtelingen.

Men meldt aan de Nieuwe Courant, dat het aantal Belgische vluchtelingen in ons land in de laatste dagen vermeerderd is met een nieuwe categorie, namelijk van personen, die noch wegens vernieling van hun woningen, noch wegens vrees voor levensgevaar reden tot vluchten hebben, maar eenvoudig hierheen komen, omdat zij in België geen werk vinden en dus niet in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Geïnterneerden.

Gisteren zijn twee Belgische soldaten voor de kantonnements-commandant te Stratum geleid. Zij hadden 4 weken rondgezworven. Bij de Achelse Kluis zijn ze over de grens gekomen.

Rotterdam.

Gewonde Belgische militairen.

De 13 gewonde Belgische militairen, die gisteren namiddag 4 uur onder geleide van een sergeant uit Roosendaal aan het station

Delftse Poort alhier zijn aangekomen, zijn per tram naar de Rode Kruiskliniek in de Raampoortstraat overgebracht. Zij zijn te Roosendaal reeds in verpleging geweest en zijn allen herstellende.

Maandagvoormiddag te 10 uur 55 komt uit Breda aan het station Delftse Poort alhier een transport van 7 gewonde Belgische militairen, die allen min of meer ernstig verwond zijn geweest en vervoerd zullen worden naar de Rode Kruiskliniek. Overste O. Nord, de etappearts, heeft hen aan het Rode Kruis gedirigeerd.

Belgische Rode Kruiswagens.

Uit Vlissingen zijn aan het station Delftse Poort alhier aangekomen, aan het adres van de Belgische consul, twee Belgische Rode Kruiswagens, met een bagagewagen. In de wagens zijn verscheidene draagbaren en een grote hoeveelheid instrumenten. Van hier gaat alles naar Frankrijk.

Berlijn, 7 november. Officiële mededeling van vanochtend uit het grote hoofdkwartier:

Onze aanvallen in de richting van Ieper hebben ook gisteren met name ten zuidwesten van Ieper vorderingen gemaakt. Meer dan 1000 Fransen zijn gevangen genomen en drie machinegeweren buitgemaakt.

Parijs, 7 november. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

De toestand blijft op onze linkervleugel goed. De vijand houdt zich nog steeds op een enkel punt op de linkeroever van de IJzer staande, maar bepaalt er zich toe de spoorlijn in de buurt van Ramskapelle te beschieten.

Bij Diksmuide hebben marinesoldaten een aanval der Duitsers afgeslagen.

Ten oosten van Ieper is geen verandering ingetreden. Ten noordoosten van Ieper hebben Fransen en Engelsen gezamenlijk een buitengewoon hevige aanval van korpsen van het actieve Duitse leger, die pas naar die streek waren overgebracht, afgeslagen. Ook de andere aanvallen, bij dag en nacht ondernomen, zijn afgeslagen en de bondgenoten zijn in deze streek een weinig opgeschoten.

Breda, 7 november. De onderwaterzetting van Nieuwpoort wordt door de Duitsers als welkome gelegenheid aangegrepen, om hun lijn van verdediging te verkorten en het aantal troepen te verminderen. Veel treinen met infanterie, cavalerie en kanonnen vertrekken via Brussel en Leuven naar Duitsland. Op de wagons staat geschreven: “Nach St. Petersburg, nach Rusland”, en soldaten vertellen, dat er bij de IJzer toch niet meer gevochten kan worden en ze nu even de Russen op hun donder gaan geven.

De treinen met gewonden worden ontelbaar.

Vrijdagmiddag bracht een trein van Bergen de bevolking van een heel Frans dorp in de buurt van Albert aan. Mannen, vrouwen en kinderen, ellendig gekleed en verwaarloosd, werden eenvoudig aan het station Schaarbeek afgezet en zijn nu voorlopig in het slachthuis ondergebracht. De mensen zijn nauwelijks tot spreken te bewegen. Ze zijn verstompt en verdierlijkt. Een vertelde, dat hij vier weken in zijn dorp in een kelder geleefd had met drie families. Duitse soldaten hadden ze weggehaald en uit Frankrijk naar hier gebracht. Knollen en aardappelen waren hun enige voedsel geweest. Nu zijn ze vrij. Er zijn er bijna duizend, allen even ellendig.

Toen een Duits agent in burger een krantenverkoper wilde arresteren, heeft een Belgische agent de Belg geholpen en is daarvoor door de Duitsers tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld. Tevens heeft de stad Brussel een boete van 5 miljoen frank gekregen, die vóór 10 november betaald moet worden. De Brusselse gemeenteraad heeft protest aangetekend en een memorandum gestuurd, waarin het heet, dat het Duits bestuur verzekerd heeft geen agenten in burger te Brussel te hebben en dat dus de Brusselse agent niet wist, dat hij tegen een officieel persoon optrad. Ook is de stad niet verantwoordelijk en is het genoeg, als de agent gestraft is. Ondanks dit protest is het echter waarschijnlijk, dat de stad Brussel toch betalen zal, om te voorkomen, dat de Duitsers het bestuur der stad geheel overnemen, zoals ze gedreigd hebben bij niet-betaling te doen.

Aardenburg, 7 november. De onlangs door de Duitsers te Knesselare gebouwde vliegloods is afgebroken en weggevoerd.

De gewonden uit de stationsambulance te Brugge zijn weg. Troepen trekken uit Brugge in oostelijke richting. Op de Halletoren te Brugge zijn mitrailleuses geplaatst.

Naar het slagveld in Vlaanderen.

Een correspondent schrijft ons:

Niettegenstaande de Duitse militaire autoriteiten kort na de val van Antwerpen hadden bekend gemaakt, dat het verkeer in het door Duitse troepen bezette Belgische gebied zoveel mogelijk zou worden vergemakkelijkt, is thans dit verkeer moeilijker dan ooit. Na de voor Duitsland minder gunstige gevechten in Oost- en West-Vlaanderen zijn de strengste maatregelen genomen om het verspreiden van andere dan de officiële berichten over de militaire gebeurtenissen in

België tegen te gaan en aan particulieren werd het rijden met paard en wagen of automobiel en zelfs het wielrijden verboden.

Zo werd het werk van de oorlogscorrespondent zeer bemoeilijkt en bleef hem niets anders over dan zijn toevlucht te nemen tot het meest klassieke der vervoermiddelen, de benen.

Een voetreis gaat langzaam, maar heeft voor, dat men in nader aanraking komt met het land en de mensen. Maar wat voor de automobielreiziger een tochtje van een uur, voor de wielrijder een ritje van drie uur betekent, is voor de voetreiziger een lange dagmars. Een reis door Vlaanderenland heeft thans, zoals vanzelf spreekt, nog meer bezwaren en soms is men gedwongen tot een nachtmars.

Dit woord “nachtmars” lijkt niet vrij van overdrijving voor hen, die in een land waar vrede heerst leven. Maar in Vlaanderen begint de nacht reeds te 5 uur ‘s avonds. Dan toch zijn de dorpen als uitgestorven en in geen boerenhoeve langs de weg brandt meer licht. De bevolking is gedwongen zuinig, zeer zuinig te zijn met brandstof en olie. Nameloos melancholiek zijn die eenzame marsen in het duister langs de verlaten wegen, terwijl in de verte het geschut dondert. Eindeloos schijnen de afstanden. En dan de teleurstelling als men eindelijk komt in een dorp, waar men onderdak hoopte te vinden en in alle logementen door de bevreesde, wantrouwende mensen onderdak wordt geweigerd. Dit gebeurde mij te Ruiselede, een dorp ten noordoosten van Tielt. Doormarcheren naar laatstgenoemd stadje was om vele redenen ongewenst. De voornaamste was wel, dat er een divisiestaf was gevestigd, zodat de militaire controle er zeker na het vallen van de duisternis zeer streng zou zijn. Ook is het verkieslijk in het oorlogsland nachtmarsen zoveel mogelijk te vermijden.

Te Ruiselede redde me de dorpsslachter uit de moeilijkheid. Ik ontmoette hem in het reeds slapende dorp en hij nam me in zijn huis op. In de keuken heb ik die avond gezeten bij de snorrende kachel, waarop een biefstuk voor me gebakken werd.

Maar ook de marsen overdag door het zwaar bezochte land zijn onzegbaar triest. Buiten de dorpen ontmoet men slechts zelden iemand, die dan schuw goede dag knikt en zich weer verder spoedt. Een enkele maal ziet men voor een der talloze kapelletjes van de weg een vrouw geknield, die aandachtig bidt, zonder dat zij zich laat afleiden door de verre donder der kanonnen, die dag noch nacht zwijgen. Talrijk zijn de graven, die meestal versierd zijn met een ruwhouten kruis en bloemen. Voor het kruis is de helm neergelegd van de krijgsman, die daar ver, zo ver van zijn vaderland rust.

In de omstreken van Gent is door de Duitse troepen geen schade van enige betekenis aangericht. Maar verder naar het zuidwesten is de verwoesting in vele dorpen groot, vooral daar, waar het gemeentebestuur is weggevlucht en niemand de rechten der bevolking tegenover de Duitse militairen kan laten gelden. Al te spoedig wordt daar beweerd, dat de burgers zouden hebben geschoten.

In een dorp (de naam moet verzwegen worden tot na de oorlog), waarvan de burgemeester trouw op zijn post was gebleven, klonk enkele nachten geleden een schot. Het heette dat de burgers hadden geschoten en het dorp zou voorbeeldig gestraft worden. De burgemeester drong er bij de Duitse militaire commandant op aan, eerst een grondig onderzoek in te stellen. Na lang aanhouden werd dit verzoek toegestaan en op het erf van een hoeve, van waar het schot had geklonken, werd gevonden de huls van een Duitse patroon. Een Duits soldaat bekende tenslotte, dat hij het schot had gelost en het dorp is gespaard gebleven.

Niet overal nemen de zaken zulk een goed verloop; te Handzame bv. werd de burgemeester neergeschoten, toen hij zijn dochters verdedigde tegen de gewelddaden van Duitse soldaten. De beide dochters bevinden zich thans bij een familie te Meulebeke.

Ernstige gevechten hebben tussen Gent en Roeselare niet plaats gehad toen de Belgische en Engelse troepen uit Antwerpen zich moesten terugtrekken en daarom is het te meer opvallend, dat enkele dorpen zo zwaar geteisterd zij. Zo bv. Rumbeke, ten oosten van Roeselare. Hier zijn tientallen huizen geplunderd en afgebrand. De Duitsers beweren, dat dit alleen geschied is met door de bewoners verlaten huizen, maar toch, uit de mond van bewoners vernam ik, dat eenzelfde lot vele huizen trof, waarvan de mensen niet gevlucht waren. Dat dit gebeurd is met goedvinden der Duitse militaire autoriteiten is echter niet aannemelijk. Dergelijke wandaden als te Rumbeke zijn gepleegd, hebben tot gevolg, dat ook elders de bevolking der dorpen gaat vluchten, wat de troepenbeweging bemoeilijkt. In een bewoond dorp immers vinden de troepen gemakkelijk goede verzorging, in de verlaten dorpen niet. Daar staat tegenover, dat de minder goede elementen onder de Duitse troepen te gaarne plunderen, dan dat zij zelf niet door het lossen van een schot ofwel het lanceren van onware beweringen een bestraffing van een gemeente met de daaraan gepaarde plundering uitlokken. Dit is te gemakkelijker, daar de Duitse militaire autoriteiten nog steeds vast geloven aan het bestuur van een uitgebreid korps franc-tireurs in België.

De betere elementen onder de Duitse troepen kunnen in volle oprechtheid niet geloven, dat het hun mannen waren, die zulke ergerlijke wandaden bedreven en met overtuiging hoorde ik een jeugdig Duits soldaat, die te Roeselare de totaal afgebrande grote houtzagerij aanschouwde, zeggen: “Dat moeten de Engelsen

geweest zijn, die dat gedaan hebben. Zoiets kúnnen onze mannen niet doen."

En toch, notabele ingezetenen, wier namen ik hier zou kunnen noemen, doch die thans om goede redenen beter verzwegen blijven, verzekerden mij ten stelligste met eigen ogen te hebben aanschouwd, hoe een Duitse patrouille, voorzien van petroleum en benzine, de brand stichtte. Een grote brouwerij zou, ook op bewering dat er uit geschoten zou zijn, eenzelfde lot hebben onderdaan, als niet de eigenaar met de commandant der patrouille had onderhandeld. Deze brouwerij, waarvan mij de naam bekend is, werd gespaard tegen betaling van 25.000 frank.

Toen ik maandag jl. de stad Roeselare te voet naderde, zag ik het opmerkelijke verschijnsel, waarover ik reeds seinde, dat Duitse vliegeniers, die onder vuur werden genomen, enorme rookwolken ontwikkelden om zich aan het gezicht der tegenstanders te onttrekken.

Het eerst merkte ik een bruinachtig gekleurde wolk op, die te groot was om afkomstig te zijn van een ontploft projectiel. Na enkele minuten zag ik uit die wolk zich een vliegtoestel losmaken, maar nog was het verschijnsel me niet duidelijk. Later zag ik een flottielje Duitse vliegtuigen, die op een gegeven moment beschoten werden. De witte wolkjes der granaatkartetsen waren duidelijk zichtbaar. Dadelijk nadat de beschieting begonnen was, ontwikkelden de machines grote rookwolken, die blijkbaar schuin naar beneden in voorwaartse richting met kracht werden uitgestoten. Binnen enkele seconden waren de vliegtuigen door de enorme wolk geheel aan het oog onttrokken en werd de toch reeds geringe trefkans nog zeer verminderd.

Hoe gering de trefkans op vliegtoestellen toch reeds is, bleek me bij de beschieting van Franse en Engelse machines door de Duitsers. Vele malen aanschouwde ik zo'n beschieting, ook door op automobielen geplaatste anti vliegtuigkanonnen, maar niet één keer zag ik enig resultaat. Toch woonde ik het dinsdag bij, dat een Engels vliegtoestel op niet meer dan naar schatting 800 à 900 m hoogte verscheidene malen boven Roeselare cirkelde en geweer-, mitrailleur- en geschutvuur aan alle zijden weerklonk, zonder dat de vlieger van de talloze projectielen enig nadeel scheen te ondervinden.

Te Roeselare vertelden sommigen, dat door Engelse en Franse vliegers bommen waren geworpen op de stad. Anderen evenwel meenden, dat men te doen had met te laat ontplofte granaatkartetsen van het anti vliegtuiggeschut. Bij de enige, door mijzelf aanschouwde verwoesting van deze soort was het projectiel niet ontploft en was het door de Duitsers meegenomen. Mijn indruk was dat men hier eerder met een niet-ontplofte granaatkartets dan met een bom te doen had.

Hoe dit zij, de Duitsers houden te Roeselare wel degelijk goed rekening met het uit de lucht dreigende gevaar. De wagens van de trein, die aanvankelijk waren opgesteld op de pleinen der stad, waren later geplaatst in nauwe straten en alle van boven bedekt met bebladerde takken. Ook de zeer weinig talrijke, in de stad rustende troepen, werden gebracht in de straten en niet op de pleinen.

Het nut van het vliegtoestel in de moderne veldslag bleek me later.

Zoals ik reeds seinde, heeft de stad Roeselare zwaar geleden, zowel door het bombardement van de Duitse artillerie als van de "strafmaatregel" der Duitsers. In mijn hotelkamer (ik dineerde bij een der notabelen der stad, wiens huis vol was met Duitse officieren,

doch die, al kon hij me geen logies geven, zich waarlijk ontroerend Vlaams gastvrij betoonde) waren alle ruiten vernield en was door een granaatscherf de kast zwaar beschadigd. De hotelier en zijn gezin waren door de vrees nog steeds zo bevangen, dat zij de nacht geregeld doorbrachten in de kelder. Telkens ook nog hoorde men van zeer nabij vuren. Dat was als een vliegtoestel zich boven de stad vertoonde. Het geschutgedonder van de veldslag, die ten zuiden van Roeselare werd geleverd, duurde dag en nacht.

Toch bleef de bevolking, hoewel overtuigd, dat bij een terugslaan der Duitsers nieuwe ernstige gebeurlijkheden te wachten waren vol goede moed, in tegenstelling met de Duitsers, bij wiens officieren een zekere zenuwachtigheid niet te miskennen viel.

Op het Rodenbachplein heerste woensdag grote levendigheid, daar er de gerekwireerde paarden werd voorgebracht en gekeurd. Niet voor alle paarden was een bon of geld gegeven.

Het volk keek somber zwijgend toe, doch te midden van het plein stond en staat nog het boven de rechterknie door een granaatscherf gekwetste beeld van Albrecht Rodenbach met aan de ene zijde van het voetstuk de woorden: “Door houw en trouw wordt het Moereland herboren.”

“Dat stuk granaat moet men in het beeld laten zitten”, zegde mij de broer van Albrecht Rodenbach en de 91-jarige vader van de dichter, die ik bij hem thuis bezocht, stemde zwijgend knikkend toe.

Het leek niet gemakkelijk het slagveld te naderen. Alle wegen, die van Roeselare naar het gevechtsveld leiden, waren met schildwachten afgezet. Men had mij gezegd, dat ik niet door zou worden gelaten, maar in vertrouwen op mijn Nederlandse papieren, besloot ik het toch te proberen. En wonder boven wonder slaagde ik door de keten

van posten te komen. Door de een of andere voor mij duistere reden vroegen de schildwachten me niet eens naar mijn pas.

Ongeveer 5 km van Roeselare bevonden zich enkele batterijen der Duitsers in reserve. De stelling der in actie zijnde artillerie bevond zich ongeveer 8 à 9 km verder, enkele kilometers ten zuiden en zuidoosten van Westrozebeke.

Ongemoeid liet men mij begaan, mij, de enige “civilist” te midden van deze met troepen overstroomde streek. Op enkele honderden meters van de Duitse artillerie vatte ik, zoals ik reeds seinde, post. Deze artillerie werd niet door versterkingen beschut, doch had zich verdekt opgesteld tussen boomgroepen, van waar zij onophoudelijk haar projectielen wegslingerde.

Aanvankelijk ontdekte ik niets anders van de strijdmachten dan deze artillerie, maar later zag ik ook, ongeveer een km verder, infanterie, die zich geheel had ingegraven.

Zolang het helder dag was bemerkte ik, behalve de ontploffende projectielen, niets van de tegenstander. Toen de schemering begon te vallen, werden de vuurflitsen van het Engelse of Franse geschut duidelijk zichtbaar.

De artillerie, die tegenover de Duitsers stond, bepaalde er zich niet slechts toe de Duitse artillerie onder vuur te nemen, maar bestookte ook de infanterielinie hevig en met goed gevolg. Talloze granaatkartetsen ontploften in haar nabijheid en groot was het getal gewonde infanteristen, dat langs mij werd gedragen dan wel met verbonden arm of hinkend mij voorbij trok.

De gewonden, die weg werden gedragen, waren slechts zeer voorlopig verbonden. Ontzettend was vaak hun aanblik en pijnigend het gejammer van enkelen hunner. Er waren er, die geheel met bloed

waren bespat, waarschijnlijk het bloed van aan flarden geschoten kameraden. Inderdaad gruwelijk was de uitwerking der artillerieprojectielen, zoals ik kon waarnemen, toen een batterij binnen enkele minuten vrijwel vernietigd werd.

Het geluid van infanterie- en mitrailleurvuur vernam ik slechts een heel enkel ogenblik. Of het geheel overstemd werd door het donderend lawaai van het geschut, dan wel of inderdaad de geweren en mitrailleurs geen gelegenheid kregen zich te doen gelden, kon ik niet uitmaken. Volgens de verklaring van een licht gewonde Duitse infanterist zou men tot de conclusie moeten komen, dat inderdaad de infanterie in die periode van het gevecht absoluut machteloos was. De man vertelde, dat hij twee dagen in de vuurlinie had gelegen, dat hij vele zijner makkers had zien sneuvelen, maar dat hij zelf geen vijand gezien en geen schot gelost had.

Boven het hier en daar zwak heuvelig terrein zweefden steeds vliegmachines. Bommen heb ik door de vliegers niet zien werpen. Zij schenen zich uitsluitend te bepalen tot de verkenningsdienst. Herhaaldelijk zag ik Duitse batterijen, die te sterk onder het vijandelijk vuur leden, van stelling veranderen, maar steeds vielen kort daarna de projectielen weer benauwend dicht in hun nabijheid.

Zoals ik reeds seinde, zag ik een Duitse batterij, enkele minuten nadat zij een nieuwe stelling had ingenomen, bijna geheel vernietigen. Dit geschiedde door niet meer dan vier projectielen.

Toen de schemering al bijna tot volslagen duisternis was overgegaan, zag ik door vliegers seinen geven met sterk rood en wit licht. Of het Duitse, Franse of Engelse vliegers waren is mij natuurlijk niet bekend.

Ik was reeds op de terugweg, het artillerievuur verminderde, maar werd volstrekt niet gestaakt, toen een hevig geweervuur, nu en dan

vergezeld van mitrailleurvuur losbrak. Blijkbaar voerde een der partijen een aanvallende beweging uit. Langer dan een half uur hield dit vuur echter niet aan.

Op mijn terugweg werd ik gearresteerd en de volgende dag onder gewapend geleide van de ene etappencommandant naar de andere gevoerd. Aangenaam was deze gevangenschap niet, maar zij had dit voor, dat ik een reis kon meemaken met een gewondentrein.

Duidelijk was, dat het materiaal, dat de Duitsers ter beschikking hebben voor het vervoer van hun gewonden, absoluut niet toereikend is voor de zware verliezen der laatste weken.

De trein, waarmee ik reisde, bestond vrijwel uitsluitend uit bagagewagens, waarvan de vloer was bedekt met een laag stro. Dit was de enige gerieflijkheid, welke men voor de gewonden had aangebracht. De tocht in de slecht verende, met lysol doorgeurde wagens, moet voor de gekwetsten een marteling zijn geweest.

In de wagen, waarin ik de reis maakte, lag een bejaarde landweerman, die een schot door de schouder had gekregen, zacht te kreunen.

De andere gewonden waren vrij opgewekt, behalve een jonge man, die een schot in een der longen had gekregen en stil lag, met gesloten ogen, nu en dan een rochelend geluid uitstotend.

Een Rode Kruisman vertelde me, dat in Vlaanderen reeds 70.000 Duitsers gekwetst zijn.

‘s Avonds werd ik door een “Etappencommandant” in vrijheid gesteld en kon ik zonder bewaking te voet verder trekken, om te trachten een plaats te bezoeken, vanwaar ik mijn berichten kon verzenden.

Voor de noodlijdende bevolking in België zijn gisteren vijf schepen met graan van Hansweert vertrokken, aangekocht door het Amerikaanse comité in overleg met de Belgische regering.

De voorzitter van de Intercommunale Commissie te Antwerpen deelt ons mee dat de onderwijzers die volgens de Belgische wet op de militie ontslagen zijn van de eigenlijke krijgsdienst en die enkel worden ingelijfd in oorlogstijd als ambulanciers, of brancardiers en die thans ontslagen werden, vrij in Antwerpen mogen terugkeren.

Naar Duinkerken en Calais.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft:

We zouden ons dus te Veurne bij de Belgische commandant hebben aan te melden, om onze passen te doen afstempelen.

Nauwelijks hadden de poorten van de oude vesting Duinkerken zich achter ons gesloten en waren we op de ons reeds bekende weg langs het kanaal, of het bleek ons reeds aanstonds, dat de toestand in het meest zuidwestelijke gedeelte van België zich belangrijk had gewijzigd. De vluchtende bevolking uit Nieuwpoort, Oostende en nog verder noordwaarts, uit de omstreken van Roeselare en Diksmuide, scheen door een panische schrik te zijn bevangen; zij vluchtte naar het Franse grondgebied. Ellendig was de aanblik van die, naar lage schatting, zeker 25.000 mensen tellende menigte, die zich op en naast de door zware regenval doorweekte straatweg voortbewoog. Vrouwen en kinderen en grijsaards strompelden oververmoeid, angst en zorg voor de toekomst op het gelaat, voort tussen de wagens, rijtuigen en karren van allerhande slag, volgestopt en volgepropt met lieden, die, uitgeput of ziek, niet in staat waren om de weg te voet af te leggen. Soldaten, met of zonder wapen, legerwagens en auto’s, overblijfselen nog van de bezetting van

Antwerpen, die zo lang als mogelijk nog hadden stand gehouden, geestelijken en grijsaards, burgers en plattelandsbevolking, allen dooreen, beslijkt en bevuild door een lange tocht, bepakt met het allernoodzakelijkste dat ze hadden weten mee te nemen, schreiende kinderen op de arm van radeloze moeders, het maakte een diep treurige indruk. Alles bewoon zich in één richting, had slechts één doel: Duinkerken.

Zeer langzaam slechts konden wij voorwaarts komen. Verwonderd staarden ons die ongelukkigen aan, niet begrijpend dat wij gingen naar die zijde, waarvan zij het naderend onheil vreesden.

Te Veurne aangekomen, achtten wij het beter door te rijden, op eigen risico de tocht te vervolgen, desnoods zonder toestemming van de Belgische bevelhebber, wiens verblijfplaats niemand ons wist aan te wijzen. We wilden oostwaarts naar Diksmuide, om te zien hoe deze ordeloze aftocht van de overblijfselen van het Belgische leger werd gedekt; immers niets zou een opdringende vijand kunnen tegenhouden, nog heden voor Duinkerken te verschijnen, indien niet een behoorlijke troepenmacht bij Nieuwpoort of Diksmuide hem tot staan wist te brengen.

Mijn vermoeden bleek juist te zijn. We troffen er Franse marine-infanterie, die aan beide zijden van de straatweg naar Roeselare, bij het dorpje Staden, loopgraven en versterkingen had opgeworpen, het lage land was hier en daar geïnundeerd.

Hoog in de lucht een Duitse verkenner, die bij beschieting naar oostelijke richting afboog, koers zettend naar Brussel, waar in de omgeving bij Berchem een Duits vliegkamp is ingericht. Indien hij de gelegenheid had gehad, de naderende zeer talrijke troepen te kunnen mededelen de zwakke bezetting die Diksmuide op die namiddag bezet hield, het lijdt geen twijfel of zij zou hebben moeten

wijken voor de overmacht, waarvan ik de getalsterkte later nauwkeurig zou kunnen vaststellen. Misschien ook, dat andere redenen in het spel waren, andere bevelen waren gegeven of maatregelen waren getroffen, die een krachtige aanval op het zwak bezette Diksmuide op die dag niet noodzakelijk of gewenst maakten. Vast staat, dat, indien de aanval zou geschied zijn en krachtig voortgezet, op die dag een belangrijk punt, zo niet een der belangrijkste punten van de Franse stelling, zonder te grote verliezen in het bezit had kunnen zijn van de Duitse troepen.

Het is mij natuurlijk niet bekend of het uitblijven op die dag van een krachtige aanval op die stelling uitsluitend het gevolg is geweest van onvoldoende verkenning aangaande de sterkte van de vijandelijke strijdkrachten. Over de natuurlijke sterkte van het gemakkelijk te verdedigen terrein waren de Duitsers echter nauwkeurig ingelicht. Dienaangaande toch schreef de Kölnische Zeitung: De streek is door het drukke bezoek van Duitse toeristen bij ons bekend.. Men weet, dat veel kanalen en andere waterwegen door het land lopen, dat bovendien overal door de regen doorweekt was.

Bij de uiterste Franse voorposten aangekomen, werden we door een officier aangehouden, die ons iedere toestemming tot verder reizen kort en bondig weigerde. De passen achtte hij onvoldoende, bovendien had hij opdracht, slechts die personen door te laten, die in het bezit waren van een persoonlijk door de admiraal ondertekend bewijs. We moesten dus de bijna acht kilometer naar Diksmuide terug, waar de admiraal in het stadhuis was ingekwartierd. Hier werden ernstige bezwaren gemaakt aangaande de te volgen weg. Na zeer veel moeite echter en onder belofte, dat ik dan ook direct zou vertrekken, kon ik het vereiste schriftstuk machtig worden. De betekenis van dit dralen en bezwaren zoeken zou me spoedig duidelijk worden.

Weer bij de voorposten aangekomen, verklaarde de officier, dat hij in weerwil van het persoonlijk door de admiraal afgegeven vrijgeleide, eerst met de commandant het geval wenste te bespreken.

Zelfs de boerenbevolking, die hedenochtend naar het dorp was getrokken en thans naar haar hoeven terug wilde, moest hij terugzenden; hij kon dus voor ons geen uitzondering maken. Een nadere verklaring wenste hij niet te geven. Ik beduidde hem, dat het toch wel zeer zonderling was dat, na mij eerst tot de admiraal te hebben gewend, zelfs diens eigen handtekening en volmacht door zijn ondergeschikte niet werd erkend, dat ik wel terug wilde gaan naar Diksmuide, doch mij dan onmiddellijk tot de admiraal zou wenden en mijn beklag zou indienen. Dat hielp. Na enig aarzelen mocht ik met een “bon voyage” afscheid nemen.

De weg maakt een flauwe bocht en was dus in zijn geheel niet af te zien. Nauwelijks had ik deze bocht gepasseerd of vlak voor mij, op circa 50 meter afstand, bevond ik mij voor een Duitse wielrijdercompagnie, die, de een achter de ander, zeer behoedzaam naderde.

De situatie was nu zeer gevaarlijk.

Achter mij de Franse marinetroepen, vóór mij Duitse infanterie.

Zij hadden elkaar nog niet gezien, dank zij de zwakke bocht die de straatweg maakte.

Aan terugkeren viel niet te denken; we zouden dan onmiddellijk vuur ontvangen van de Duitsers, die ons voor een verkenningsautomobiel zouden aanzien.

De grootste kalmte diende hier in acht genomen te worden.

De eerste wielrijder onderzocht vluchtig onze papieren, we moesten die door de 20 meter achter hem komende luitenant verder laten nazien. Wij hielden dus stil tot de luitenant nader kwam, doch nauwelijks waren we met deze het gesprek begonnen of van de Franse zijde had men de Duitsers ontdekt en het vuur geopend. We stonden er nu midden in. Van een verlaten van de straatweg was geen sprake. De wielrijders verspreidden zich en tirailleur aan beide zijden en op de steenweg en vuurden krachtig terug. De afstand kan niet groter dan 150 meter geweest zijn. Rechts en links floten de kogels van beide zijden om onze auto, een hoogst onbehaaglijk gevoel. Zelfs werd onze auto door twee Duitsers als dekking gebruikt.

“Meine Herren, es wird hier geschossen”, verklaarde met ongeveinsde kalmte de jonge officier, die reeds het ijzeren kruis had verworven, “rijdt verder en meldt u dadelijk bij majoor X, die zich verder naar achteren bevindt. Ik kan u hier niet gebruiken, adieu.”

Ik behoef hier wel nauwelijks bij te voegen hoe wij ons haastten om onze gevaarlijke standplaats te verlaten. Steeds sloegen nog de kogels op de straatweg of in de bomen in, zonder ons echter schade te doen. Ik gevoelde weinig lust te zien wat achter mij gebeurde en of er ook Duitsers waren getroffen.

Op enige afstand naderde ons in galop een cavalerieofficier, adjudant van de majoor, die ons beval hem te volgen. Wij waren nu min of meer uit de vuurzone, doch gevaar getroffen te worden bestond er nog als voorheen. Eindelijk, na een kort onderzoek, vergunde ons de majoor verder te gaan. “U zult wel niet spoedig hier terug komen”, voegde hij er lachend aan toe. Ik gaf hem de verzekering dat ik het hier “sehr ungemütlich” vond.

Drie eskadrons dragonders volgden de wielrijders, dan een zeer talrijke artillerie, voorts eindeloze colonnes infanterie,

machinegewerenafdeling en gepantserde auto's, waarin mitrailleurs. Bewonderenswaardig die kalmte, rust en orde, waarmee de opmars plaats had. Alles ging in zijn werk als op het exercitieterrein. Van tijd tot tijd werden we nog aangehouden en werd ons door infanteristen, het geweer op ons gericht, de weg versperd, doch het werkelijk gevaar was nu geweken.

We zetten onze reis voort naar Roeselare. Op de straatweg steeds nieuwe troepen, die onder het zingen van vaderlandse liederen ten strijde trokken. Zij wisten nog niet wat er een tweetal kilometer verder plaats greep. We waren door het oog van een naald gekropen.

Een halve minuut meer oponthoud bij de commandant van de Franse voorposten en we zouden door de naderende Duitsers voor Fransen zijn aangezien en beschoten, een auto biedt een goed doelwit.

Van nu af liep de reis zonder noemenswaardige moeilijkheden van stapel. Het gevaar lag achter de rug; het doel van de moeitevolle tocht was bereikt. Niet slechts de toestand aan de flanken der strijdende legers was me bekend geworden, ook hun opstelling had ik waargenomen. De opmars der naderende Duitse troepen had ik gezien, de inleiding tot de historische, bloedige gevechten en slagen bij Diksmuide bijgewoond.

In en bij Roeselare en verder om Oudenaarde wemelde het van troepen, wiens aantal nauwelijks is te schatten.

Hoe vreemd deed het aan een Duits genieofficier te ontmoeten met wie ik mij in het Nederlands, dat hij nagenoeg zonder hoorbaar accent sprak, kon onderhouden. Het verheugde hem ons in onze landstaal te kunnen aanspreken en ons die inlichtingen te kunnen verschaffen, die wij voor het verder zetten van onze tocht behoefden. Drie jaren had hij in een der grote Hollandse steden

gewoond, onder zijn leiding en medewerking was een elektrische spoorlijn aangelegd en tot stand gekomen.

De duisternis was reeds lang ingetreden, toen we Aalst naderden; het was laat in de avond, toen we ons uitgangspunt, Brussel, weer bereikten.

Uit België.

Men meldt ons uit Oostburg:

Vrijdag kwam een Engelse tweedekker uit de richting Brugge, blijkbaar om verkenningen te doen omtrent de Duitse troepenbewegingen. Het vliegtuig keerde over Knokke en langs de Belgische zeekust terug. Boven Knokke en omgeving werden bommen geworpen welke men hier hoorde ontploffen. Of de bommen schade hebben aangericht werd niet bekend daar er niemand uit, noch naar Knokke doorgelaten wordt.

Het geschut der Engelse schepen wordt in de laatste dagen niet meer gehoord; wel zwak kanonvuur uit de richting van Oostende. De tramdienst Sluis-Knokke is nu sedert maandag gestaakt, tot groot ongerief der vele vluchtelingen welke nog steeds hier vertoeven en dagelijks eens gingen kijken naar hun families en bezittingen.

De burgerwacht te Brussel heeft op verklaringen van de Duitse regering de volgende verklaring moeten tekenen: Ik, ondergetekende, verklaar onder ede, dat ik nooit meer tegen de Duitsers of hun bondgenoten de wapens zal opnemen. Ik zal mij elke woensdag voor de Duitse overheid vertonen, om bewijs van tegenwoordigheid te geven en mij ter beschikking van de Duitse overheid te stellen.

Gistermiddag is gedurende enkele uren het overschrijden van de grens te Essen en Wuustwezel voor alle mannen en vrouwen, zonder onderscheid van nationaliteit en ouderdom, verboden geweest. De Duitse soldaten hielden de trein en stoomtram aan en beletten het vertrek naar Nederland. Tegen de avond scheen het verbod weer (al dan niet tijdelijk) te zijn opgeheven, daar ‘s avonds weer een aantal vluchtelingen van Merksem te Breda aankwamen.

De Duitse overheid te Antwerpen waarschuwt tegen het “handel drijven in paspoorten, door haar verstrekt”, waaraan zich vooral jonge weerbare mannen zouden hebben schuldig gemaakt.

Brusselse ketjes.

Van een onzer bijzondere medewerkers:

De bekende Brusselse ketjes hebben hun oude reputatie van geestige snaken gehandhaafd tegenover de Duitse bezetting van Brussel. De Brusselse berichtgever van de Nieuwe Rotterdamsche Courant heeft reeds meer dan een van hun moppen en grappen wereldkundig gemaakt. Elke dag wat nieuws. Nu hebben ze de Duitse auto’s leren natoeteren, en hun handen tot hoorn vóór de mond gerond, blazen zij de Duitsers hun invallen tegen. Men kent reeds de geschiedenis van de plakbrieven, bij welke burgemeester Max openbaar de mededelingen van het Duits krijgsgouvernement liet tegenspreken. De Duitse politiedienst liet ze overplakken met witte stroken papier, maar ‘s nachts kwam een mals regentje en maakte de witte bladen los van de muur. De ketjes waren er dadelijk bij, om ze geheel weg te nemen en Max’ plakbrieven kwamen weer te voorschijn. Een paar van de schuldigen werden opgebracht en streng herinnerd aan de openbare waarschuwing, dat elke beschadiging van aanplakbiljetten zwaar zou gestraft worden. “Nu ja, zegden de betichten, dat wisten

ze ook wel, maar plakbrieven herstellen, dat was dan toch niet verboden geweest!”

De militaire bezetting te Brussel, zoals elders, bestaat hoofdzakelijk uit landstorm, en de meesten hebben uit het vaderland een nationaal bierbuikje meegebracht. Dat mag trouwens wel op hun leeftijd. Maar de ketjes hadden er ogen voor en als men hun nu vraagt wat voor troepen er thans in Brussel legeren, dan is het, zoals bij de kolenhandelaar, “du tout venant, 80 pourcent de gros” (Gemengd, met 80 pct. grof).

Maar men bezit niet alleen een onverwoestbare humor bij het Brusselse volkje uit de krioelende stegen van het Marollenkwartier. Men is er ook zeer patriottisch, zodat de burgerij er zich door gesteund moet voelen.

Zondag 8 november 1914 – avondeditie

Verkeer met België.

Hedenmorgen is aan het station Delftse Poort alhier uit Roosendaal het volgende telegram ontvangen:

“Volgens bericht uit Essen kunnen treinen heden, wegens gemis aan personeel, niet worden doorgevoerd. Verzoek tot nader order geen reizigers met bestemming België af te zenden.”

Geïnterneerde Vlaamse studenten.

Als militairen geïnterneerde Vlaamse studenten hebben tot de Utrechtse studentenafdeling van het Algemeen Nederlands Verbond het verzoek gericht om zich ook hun belangen op geestelijk gebied te

willen aantrekken. Om hieraan te voldoen tracht het bestuur der genoemde afdeling te komen tot de vorming van een keurbibliotheek van moderne Nederlandse wetenschappelijke werken, welke ter beschikking der genoemde studenten zal worden gesteld. Waar deze werken op de Belgische universiteiten nog weinig verspreid zijn, heeft de kennismaking hiermee, behalve voor deze studenten ook voor Nederland van belang. Het genoemde bestuur verzoekt aan allen, die tot dit doel willen medewerken, om hetzij goede moderne Nederlandse wetenschappelijke boeken, ook op het gebied der technische wetenschappen, hetzij geldelijke bijdragen, portvrij te willen zenden aan het secretariaat der afdeling, Catharijnesingel 5 te Utrecht.

Overwogen wordt om de boeken, nadat zij aan deze bestemming voldaan zullen hebben, aan te bieden aan de bibliotheek van Leuven.

Gistermiddag zijn weer twee schepen met graan van Hansweert vertrokken, bestemd voor de noodlijdende bevolking in België. De Amerikaanse afgevaardigde van het comité is naar Terneuzen vertrokken om te trachten de daar liggende lading voor hetzelfde doel los te krijgen.

Rotterdam.

Belgische vluchtelingen.

Van het station Delftse Poort alhier zijn heden 158 Belgische vluchtelingen naar Roosendaal vertrokken, van wie 91 kosteloos. Van het station Beurs zijn er geen vertrokken.

Belgische militairen.

De namen der gisteren uit Roosendaal alhier aangebrachte en in de Rode Kruiskliniek opgenomen gewonden Belgische militairen zijn: J.

Nemsdael, C. Steenput, P. van der Voorde, H. Dhaene, L. Schelfhout, E. Develter, A. Bayé, C. R. Geets, Ch. Bots, A. Desart, J. Ovaert, M. Thiry en J. Santerre.

De oorlogstoestand.

Over de toestand op de verschillende oorlogsterreinen kunnen wij vandaag kort zijn, daar zich nergens gebeurtenissen van voldoende betekenis hebben voorgedaan, om de verhouding tussen de tegenstanders aanmerkelijk te wijzigen.

In het westen blijft de voornaamste belangstelling op de uiterste vleugels gericht. Wij hebben vernomen, dat de Duitsers van de terzijdestelling van het stroomgebied van de IJzer als operatiegebied partij schijnen te willen trekken, om hun front te verkorten en tegelijkertijd dat zij zoveel troepen naar als van Duitsland vervoeren. Het Franse communiqué van gisterenmiddag gewaagt opnieuw van het overbrengen van troepen uit België "naar het oostelijk front". Daar de Franse staf onmogelijk kan weten, dat die weggevoerde troepen werkelijk voor dat front bestemd zijn, behoeven we dit niet als waarheid aan te nemen. Zeker is dat er troepentransporten, een onzer correspondenten heeft treinen met de opschriften "Naar St. Petersburg" gezien, uit België naar Duitsland onderweg zijn, maar even zeker schijnt dat er andere troepen naar België vervoerd worden. Immers, de ambtelijke mededeling van Franse zijde meldde vrijdagmiddag dat de Duitsers hun reservekorpsen in België met "troepen van het actieve leger" versterkten. Is de oplossing van het raadsel misschien deze dat men de slechts korte tijd gedrilde vrijwilligers, die in West-Vlaanderen weinig voldaan moeten hebben, nu bijvoorbeeld vervangt door de bezettingen van de Rijnvestingen, op wie men groter verwachtingen bouwt? Het is slechts een onderstelling, maar die de ogenschijnlijke tegenstrijdigheid tussen beide berichten goed verklaren zou.

Naar Reuter vrijdag uit Havre seinde heeft de Belgische regering aan de Turkse gezant zijn paspoort gegeven. België is dus ook met Turkije in oorlog.

Uit West-Vlaanderen.

Er zijn tekenen, zegt een correspondent van de Times in West-Vlaanderen, dat het moreel van de Duitse troepen, die de laatste veertien dagen tegen het Engelse leger te Ieper zijn geworpen, aan het verslappen is. Het kon nauwelijks anders. Een leger kan niet dag in, dag uit een vijand aanvallen, die hem met goed gevolg tegenstand biedt en slechts voet voor voet wijkt, als de overmacht te overstelpend wordt, zonder de moed te verliezen. Enige dagen geleden viel een brief die een Duitse reserveofficier aan zijn vrouw had geschreven in handen van de Engelsen.

De toon van die brief was volstrekt hopeloos. De schrijver weidde uit over het lijden en de verliezen van zijn regiment. Het was elf dagen achtereen in de schansen geweest. De soldaten hadden alle hoop verloren en vreesden, dat zij ten dode opgeschreven waren. Op grond van wat er in die brief over de stemming aan Duitse kant stond, werd een tegenaanval gelast, die met de verdrijving van de Duitsers uit pas bezette stellingen eindigde.

De 5^{e} dezer meldde dezelfde correspondent:

De toestand ten oosten van Ieper die gisteren enige reden tot ongerustheid scheen te geven, was vanochtend veel verbeterd. De aanvallen van de Duitsers waren minder hevig en zij schijnen uitgeput te zijn. Zij gaan voort met Ieper te beschieten, maar hun vuur is niet zeer hevig. Granaten die niet ontploft waren droegen het merk oktober 1914, “waaruit men kan opmaken dat hun reservevoorraad uitgeput is”. Vanochtend liep er een gerucht dat Ieper door de

Duitsers genomen was. Dit was blijkbaar veroorzaakt door de ontruiming van de stad door de burgerlijke bevolking voor het bombardement. In werkelijkheid stellen volstrekt betrouwbare inlichtingen de toestand van de bondgenoten te Ieper vanochtend als zeer gunstig voor. Tussen Mesen en Hollebeke is gisteren zwaar gevochten, maar de laatste plaats is nog altijd in de handen van de bondgenoten.

Gisteren werd de stelling aan het kanaal van Veurne naar Ieper ten westen van Bikschote hevig aangevallen. De aanval werd echter zonder moeite afgeslagen en tegen het einde van de dag werden de Duitsers door een schitterende tegenaanval uit Bikschote verdreven.

Aan de IJzer is de toestand eveneens gunstig. Aan de linkeroever houden de Duitsers alleen de dorpen St. Joris Kapelle en Tervate, de plaatsen waar zij in den beginne waren over getrokken en die zij aldoor als bruggenhoofden hebben trachten te behouden, bezet. Er waren ook afdelingen in een of twee boerderijen bij Schoorbakke, maar daar de Belgen op die plaats blijkbaar de brug bezet houden moeten dezen van de hoofdmacht zo goed als afgesneden zijn.

Uit het Land van Waas.

Men schrijft ons uit Breda:

Ondanks de strenge afsluiting van de grenzen is het heden een bewoner van een dorp uit het Land van Waas gelukt, langs de boswegen Noord-Brabant te bereiken.

Hij deelde mee, dat de Duitsers sedert de val van Antwerpen voortdurend bezig zijn, om de forten ten westen van Antwerpen te versterken. Zoals bekend, zijn deze forten in het geheel niet verdedigd en alleen van het fort Kruibeke is tijdens de aftocht der Belgen een schot gelost.

Toen de Duitsers dan ook de zaterdag na de inneming van Antwerpen deze forten bezetten, vonden zij vrijwel alles intact en van slechts enkele kanonnen waren de sluitstukken door de Belgen afgenomen. Sedert die dag zijn de werklieden in de omtrek op verzoek van de Duitsers bezig met het delven van loopgraven en smalle, ondiepe geulen in de grond, in wijde omtrek rond de forten getrokken. Over het doel van deze smalle geulen zijn de Duitsers zeer geheimzinnig en de arbeiders zien slechts, dat hetgeen zij overdag uitgroeven, 's nachts is dichtgemaakt. Men zal zich herinneren, dat in de laatste tijd meermaals melding is gemaakt van dergelijk geheimzinnig grondwerk, dat in het bijzonder langs de Vlaamse zeekust moet zijn aangelegd. Allerlei gissingen worden hieromtrent gemaakt. Als het waarschijnlijkst neemt men aan, dat op deze plaatsen door de Duitsers mijnen zijn gelegd.

De Duitse loopgraven wijken in vele opzichten af van de door de Belgische soldaten gemaakte. Zij worden aangelegd in een drie- soms wel vierdubbele kring rond de forten.

De voor het werk gebezigde arbeiders worden vrij goed betaald; zij ontvangen 40 centiemen per uur, en als zij hun eigen gereedschap meebrengen, wordt hun nog 30 centiemen per dag meer uitbetaald. De landstreek ten westen van Antwerpen heeft tot dusver zo goed als niets geleden. De bewoners, die tijdens het bombardement van Antwerpen in groten getale gevlucht zijn, vonden bij het terugkeren hun huizen onbeschadigd, slechts als tijdelijke verblijfplaats gebruikt door reeds vertrokken troepen.

De verhouding met de Duitse en Oostenrijkse soldaten, die thans de bezetting vormen van de forten en de dorpen is uitstekend. Geplunderd is er zo goed als niets, alleen in het begin, onmiddellijk na de val van Antwerpen, zijn de bewoners van het dorp Beveren met stomme verbazing geslagen door het feit, dat 150 Beierse soldaten in

2 uur tijd de inhoud van 9 tonnen bier (1485 liter) uit een brouwerij naar binnen sloegen.

Levensmiddelen of vee werd tot dusverre niet opgeëist. Alleen de bij particulieren en handelaren aanwezige wijn is in de afgelopen week bijna overal door Duitse soldaten weggehaald. Alles werd met bons betaald; bordeauxwijn gold 1 frank, bourgogne 2 frank per fles.

Daar de verschillende gemeentebesturen, in navolging van het Antwerpse, bekend hadden gemaakt, dat opeisingen slechts door bemiddeling van de gemeentebesturen konden geschieden, is te dezer zake bij de Duitse Kommandantur te Antwerpen een klacht ingediend.

Aan levensmiddelen is in deze streek voorlopig geen gebrek. Enige weken geleden begon het meel op te raken, doch daar men overvloed had aan aardappelen, die te Antwerpen goed gebruikt konden worden, heeft men door bemiddeling van de Intercommunale Commissie te Antwerpen een hoeveelheid aardappelen tegen meel ingeruild.

Daar het overgrote gedeelte der aanvankelijk gevluchte boeren is teruggekeerd, gaat het leven weer vrij rustig voort. Van de strijd in Vlaanderen merkt men niet veel, evenmin van troepentransporten en gewonden, daar de streek niet door grote verkeerswegen naar het zuiden en westen doorsneden wordt. Men is met enige vertraging, goed op de hoogte van hetgeen er elders in de wereld gebeurt, daar, behalve de Antwerpse bladen, de Nieuwe Rotterdamsche Courant hier vrij druk gelezen wordt.

De Engelse soldaat.

Een redacteur van het Berliner Tageblatt, die deel neemt aan de strijd in Vlaanderen als reserveluitenant, zendt aan zijn blad een brief,

waarin hij waarschuwt tegen het onderschatten van de Engelse soldaat. Hij vertelt:

Vol strijdlust en zeker van een gemakkelijke overwinning marcheerden al die jonge regimenten tegen de vijand, om Engelsen te vangen, zoals zij zegden. Iedere man was vast overtuigd, dat God de Engelsen slechts daarom zulke lange benen gegeven had, opdat zij des te sneller het hazenpad zouden kunnen kiezen. Men dacht aan de voorstellingen, die men thuis van Tommy Atkins gelezen had en verheugde zich er op, door de oorlog goedkoop aan een tennisraket te zullen komen. Slechts enkelen waarschuwden er voor, de Engelsen te onderschatten.

Sneller dan wij dachten kwamen mij met de vijand in aanraking. Op een morgen, toen wij op mars waren zegde men plotseling: de eerste dode Engelsman. Wij galoppeerden het veld in naar een plaats, waar een van onze patrouilles stil hield. Daar lag hij, de eerste Engelsman, die wij in deze veldtocht te zien kregen. Dood, op de rechterzijde uitgestrekt. Het dodelijke projectiel was hem midden door het hart gegaan. Een piepjong, slank, gespierd lichaam, dat het kaki zeer goed stond. Sneeuwwit was zijn jong, baardeloos gezicht en de linkerhand was krampachtig samengebald op de borst.

Kort daarop vonden wij in een huis twee zwaar gewonde Engelse officieren, van wie wij de dagboeken met belangrijke notities afnamen en een uur later werd de eerste Engelsman als gevangene door een patrouille langs ons heen gebracht. Als een chauffeur ziet de kerel er uit, zegden onze mannen. “Of die huurling schieten kan - hij ziet er meer uit naar voetbal en cricket.” Weer een uur later hebben de kameraden van de gevallen Engelsman ons antwoord gegeven op de vraag of zij schieten konden. En zij hebben dit voor de duidelijkheid onmiddellijk praktisch gedemonstreerd en zo duidelijk, dat bijvoorbeeld ons bataljon reeds in de eerste gevechten tot de

helft samengesmolten was. Wij hadden aan den lijve ondervonden, dat de glad geschoren gentlemen hun lange benen niet steeds tot de vlucht, maar af en toe voor heel gevaarlijke aanvallen gebruiken. In enige uren hadden wij geleerd, dat we een geenszins ongevaarlijke vijand tegenover ons hadden.

De Engelse infanterie, die daar in de buurt van Ieper tegenover ons stond, moet men een van de beste troepen noemen. Onmiddellijk reeds in het oog lopend was de grote energie, waarmee de Engelse infanterie haar gebied tegen ons verdedigde en als zij teruggedreven werd, steeds weer en vooral 's nachts pogingen deed om het verloren terrein terug te winnen. Hierbij werd zij uiterst krachtdadig door het vuur van de veldartillerie gesteund, die evenals de Franse artillerie tenminste gelijkwaardig is aan de Duitse veldartillerie. Ook zware scheepskanonnen hadden de Engelsen in de buurt van Ieper gebracht en hun granaten en kartetsen hebben onze infanterie grote verliezen toegebracht. Toen het oprukken van onze troepen de Engelsen steeds meer in de klem bracht, poogde de Engelse infanterie vooral in de buurt van Beselare steeds en steeds weer door te breken. Tevergeefs echter. Bij een van deze krachtige pogingen vielen ons 500 Engelsen, onder wie 20 officieren, in handen.

De hoofdkracht van de Engelse infanterie ligt ongetwijfeld in de verdediging en in het gebruiken van het terrein. Hier komen de jagersinstincten van de Engelse sportman sterker tot hun recht dan dit bij de gemiddelde infanterist het geval is. De Engelsman heeft als sportman zonder twijfel beter reagerende zenuwen dan de Duitser. De Engelse rekruut is daarom in het schieten, in het gebruiken van het terrein, in patrouilleliensten, enz. gemakkelijker te vormen dan de Duitser. De handigheid van de Engelse infanterist op het gevechtsterrein liep bij de ontelbare gevechten bij Ieper zeer in het oog. De Engelse loopgraven waren meestal zo aangelegd, dat zij met het blote oog niet te vinden waren. Toen wij de eerste loopgraven

genomen hadden, waren wij verbaasd over de goede aanleg wat diepte, dekking in de zijde tegen granaatsplinters, borstwering en schuilplaatsen betreft. Zij waren bijna allemaal voortreffelijk voorbereid voor een lange tegenstand. Wat ons het meeste trof, waren de stalen en ijzeren platen, die in de borstwering ingebouwd waren. De schuilplaatsen waren zo gerieflijk mogelijk ingericht. Onze manschappen maakten daar prachtige geconserveerde levensmiddelen buit, o.a. corned beef, en menigeen heeft zich daar ook een scheermachine veroverd, iets dat iedere soldaat bij zich heeft.

Als wij binnen de stelling waren, kwam het vaak voor, dat wij merkwaardig veel dode en weinig levende verdedigers meer vonden. Zo scheen het ten minste op het eerste gezicht. Spoedig echter ontdekten wij, dat een groot deel van de “doden” zich maar zo hield, die werden dan met de bajonet “er uit gekieteld.”

Als patrouilleur is de Engelsman voortreffelijk. Ik heb vaak met een kijker Engelse patrouilles een heel eind kunnen volgen en ik moet zeggen, dat hun tactiek uiterst handig was, wat ik van de onzen niet steeds beweren kan.

Wij Duitsers moeten er voor oppassen onze tegenstanders, al zijn het ook Engelse huurlingen, te onderschatten. Ons doordringen in West-Vlaanderen kan slechts langzaam, stap voor stap, plaats vinden. Ieder die bij Ieper meegevochten heeft, weet dat daar tot de beslissing gevallen zal zijn nog geduld, zeer veel geduld nodig is.

De verzorging in de loopgraven.

Aan een brief van een officier, die in het westen in veldversterkingen ligt, ontleent de Kreuzzeitung het volgende:

Door het onophoudelijke artillerievuur zijn we van de buitenwereld afgesneden. Slechts de telefoon naast mij bewijst, dat we met ons commando nog van gedachten kunnen wisselen. De verzorging van de troepen is natuurlijk bezwaarlijk. Onze veldkeukens met hun grote gevulde eetketels en de koffieketels er naast staan anderhalf uur achter ons. Ze kunnen slechts in het donker zover naar voren gebracht worden, als dit verenigbaar is met hun veiligheid voor artillerievuur. Wij krijgen dus slechts eenmaal per dag eten en koffie, dat door bijzondere manschappen in het donker gehaald wordt. Eten voor 140 man ontvangen en dat in het pikdonker over de gevechtslijn gelijkmatig verdelen is geen kleinigheid. Alles moet zonder geluid gebeuren, zonder praatjes, zonder geklepper en niemand mag te kort komen. De veldkeuken zorgt ook voor ons overige verkeer met de buitenwereld, neemt brieven mee, brengt de post voor onze compagnie, geschenken, brood, nu en dan een vat met rode wijn, soms ook wat verwarmende dranken voor de koude nachten, gelapte schoenen en neemt daarvoor weer andere mee, die om de schoenmaker schreeuwen. Dit alles moet in het donker gebeuren, zonder dat er iets blijft liggen en zonder gerucht. Het uitdelen in de tirailleurslijn is dan ook een kunststuk, dat men geblinddoekt moet kunnen volbrengen. Voor de aanvoerder van de compagnie heeft de bediening van de keuken (een onderofficier, twee man, zo mogelijk kok en slager, tegelijkertijd rijder), vaak iets extra's meegebracht, een stuk gebraden vlees, een beetje boter, dat algemeen met verbazing aangegaapt wordt en dergelijke lekkernijen. Soms zelfs een fles champagne, die zonder glas verder gereikt wordt aan alle wapenbroeders, die aanwezig zijn.

Het Antwerpse centraal bureel.

Antwerpen, 6 november.

Ik was in de gelegenheid om van naderbij kennis te maken met het Antwerpse centraal bureel voor inlichtingen, waarvan het ontstaan in dit blad (2 november, ochtendblad) met enkele woorden werd vermeld. Het is gewenst, dat doel en werking van deze instelling in wijdere kring bekend worden, want het lijdt geen twijfel of deze zal, in wellicht onafzienbare tijd, nog werkzaam moeten blijven. Het is dus nuttig, dat meer algemeen geweten zou worden, wat een belangrijk organisme hier in het leven is geroepen, en ook wat er voor de toekomst nog van verwacht mag worden.

Het is me geenszins te doen om aan de particulieren, die het initiatief namen, evenmin als aan hen, die er hun steun aan verleenden of op enige wijze het werk beschermen, kransen te vlechten. De mensen, die zich aan deze taak hebben gezet, zoeken lof noch loon. Als barmhartige Samaritanen hebben zij, gedreven door eigen drang, de zaak op touw gezet en hun enige wens is, dat die geheel zou mogen slagen en ten goede gedijen van zovelen, die thans zo dringend behoefte hebben aan hulp.

Ik wil alleen maar memoreren de namen der heren, die het uitvoerend comité uitmaken en dagelijks doen wat hun handen vinden om te doen. Het zijn, van Nederlandse zijde, de heren W. A. van der Veen, een architect uit Arnhem, voorzitter van de Nederlandse afdeling; E. H. von Baumhauer, uit Amsterdam, en G. W. Baron de Vos van Steenwijk, uit Leiden, secretaris. Van Belgische zijde: senator van der Molen, mr. Poplimont, de bestendige afgevaardigde Montens en de provinciale griffier Schobbens. Het Belgisch uitvoerend comité bestaat uit de heren Schobbens, Horemans en de Keyzer. De consul-generaal der Nederlanden, de heer J. A. van den Bergh, is beschermheer van het algemeen comité. De zetel der instelling is gevestigd Kunstlei 64, waar een ruim en gerieflijk kantoor welwillend ten gebruike is afgestaan door de heer

Arthur Mortelmans, directeur der Gemeenschappelijke Verzekeringskas voor bouwkundige en andere bedrijven, alhier.

Het bureau is eigenlijk ontstaan uit besprekingen tussen de Antwerpse overheden en eerstgenoemde Hollandse heren (bij wie aanvankelijk prof. Meyers uit Leiden was aangesloten) en begon zijn werk, met goedkeuring der militaire overheid, van 14 oktober af. De instelling is dus in wezen een particuliere, maar geniet feitelijk de bescherming van alle hier aanwezige autoriteiten, ook van mr. Brangers, de regeringscommissaris der Nederlanden, en van de heren consuls.

Het ligt in de bedoeling dit particuliere karakter zorgvuldig te handhaven, en dit om begrijpelijke redenen, zodat de nadelen, die in deze tijden aan directe tussenkomst van officiële zijde kunnen verbonden wezen, uitgesloten zijn. Het comité blijft geheel vrij in zijn handelingen en is aan geen overheid hoegenaamd verantwoording schuldig.

Uit de aard der zaak is totnogtoe de leiding der werkzaamheden hoofdzakelijk in handen van Noord-Nederlanders, maar de actieve werkzaamheid van zoveel Belgen als mogelijk, is en blijft zeer gewenst, en dit wordt dan ook, naarmate meer geregelde toestanden intreden, spoedig verwacht.

Het brandpunt is het centraal bureau op de Kunstlei 64 te Antwerpen: hier worden alle krachten samengetrokken, die leiden moeten ter wederbevolking van ons land, tot terugkeer der uitgewekenen, tot herstel der sociale, economische en huiselijke verhoudingen. Met een kernachtig woord vatte de voorvechter van het comité, in een gesprek, dat ik gisteren met hem hebben mocht, samen: het bekende devies “Ich dien”. Nuttig zijn! Voelt hij zich als leider, ook wel vanwege zijn Nederlanderschap, een volkomen

neutraal persoon, hij stelt het zeer op prijs dat iemand als de burgerlijke gouverneur, senator Strandes, “President der kaiserlichen Civliverwaltung der Provinz Antwerpen”, grote belangstelling in het werk heeft betuigd, met name alle mogelijke hulp heeft toegezegd en de hoop uitgedrukt, dat, in het belang van het werk, zo spoedig mogelijk burgemeesters en magistraten op hun post zouden aanwezig zijn.

Uit de werkzaamheid van het centraal bureau zullen voortspruiten factoren, die zich zelfstandig zullen ontwikkelen, naarmate de toestand zich nader ontvouwt. Zo is te verwachten, dat een afdeling zich zal moeten bezig houden met de instandhouding van allerlei corporaties (ziekenfondsen, vakverenigingen, onderlinge verenigingen, enz.); vervolgens een, die de belangen van tuin- en landbouw zal ter hand nemen (spoedige aanvoer van zaaizaden, landbouwverenigingen enz.); het vervoer en het verkeer zullen moeten geregeld worden; de weldadigheid zal door een speciaal departement moeten bestuurd worden, enz.

De voornaamste werkzaamheid van het bureau geldt natuurlijk totnogtoe het verstrekken van inlichtingen betreffende uitgewekenen en geïnterneerde soldaten. Hier volgen een paar sprekende cijfers:

Op 24 oktober kwamen in 150 aanvragen naar vluchtelingen, 80 naar geïnterneerden.

Op 27 oktober: 175 aanvragen naar vluchtelingen, 126 naar geïnterneerden.

Op 31 oktober: 176 aanvragen naar vluchtelingen, 286 naar geïnterneerden; 82 inlichtingen beantwoord.

Op 4 november: 32 antwoorden op inlichtingen uit Holland.

Op 5 november: 700 aanvragen naar geïnterneerden.

Tot op laatstgenoemde dag werden 1200 bezoeken ontvangen.

Elk berichtje over vluchtelingen, in welk Hollands blad ook verschenen, wordt aan het bureau toegezonden, en daar genoteerd. “Helaas, zo luidt de klacht van de heren, waarom nog niet uit Engelse en Duitse bladen? Wie zoekt het uit en zendt het ons. Mensen maken lange dagreizen uit Brussel en verder, en uit Vlaanderen, om ons te raadplegen en vragen te stellen. Wat een teleurstelling, als we hen niet kunnen helpen!” En zij voegen er aan toe:

“Laten alle vluchtelingen ons toch een briefkaart zenden, via Roosendaal, Brugstraat 51, waarop niet meer dan:

Familienaam (liefst met drukletter geschreven), doopnamen.
Woonplaats .....
Oud .....
Thans te ..... (met vrouw, ... kinderen)

Hoevelen kunnen we dan niet helpen!”

De ontroering overmeesterde bijna mijn zegsman, de achtbare voorzitter van het bureel, toen hij mij enige staaltjes van ontmoetingen op het kantoor ging vertellen. Van een vrouw o.a. die uit Rotterdam was teruggekeerd, ergens in de streek van Walem, onder de kogels door, haar man, Louis, had opgezocht; en eindelijk, toen ze met haar schoenen in het bloed stond, door de Engelsen werd teruggejaagd ...” dat verhaal, in een eenvoud van woorden, ‘t was om het uit te snikken, je kunt er niet over praten ...”

En verder nog: ... We hebben hier gevallen, waar absoluut moet geholpen worden: bv. een Poolse jongen op kostschool te Brussel door een gevluchte leraar in de steek gelaten; het kind komt hier te

voet van Brussel aan en wil over Holland bij zijn ouders te ... Waschiewitz, in Polen!

Een dame, wiens mans als kapitein is gesneuveld, vond geen van haar kennissen terug; allen gevlucht, is zonder enig middel van bestaan, en iedere dag verwacht zij een baby.

Een dame uit goede stand, van alles beroofd, die verklaart niets te eten te hebben ...

En zie, terwijl ik luister naar de verhalen van de heer van der Veen, brengt men alweer een papieren mandje, de post!, vol met brieven, om door te zenden of te beantwoorden, en een zware doos vol met ingeschreven inlichtingsformulieren ...

Te Antwerpen is nu vrijwel het meest nodige goed georganiseerd; 160 commissarissen, gestudeerde kooplieden, vertrouwbare personen uit iedere buurt, bezorgen informaties. Dat werkt in de perfectie, wat de stad betreft, dank zij ook de krachtige steun van het "Comité central d'ordre et de sécurité publique" onder voorzitterschap van senator van der Molen.

Ook voor het omliggende wordt gewerkt. Advocaten en griffiers zijn daar werkzaam als correspondenten. Met de volgende gemeenten bestaat nu geregelde verbinding.

Arrondissement Antwerpen.

Aartselaar, Antwerpen, Austruweel, Berchem, Berendrecht, Boom, Borgerhout, Borsbeek, Bouchout, Brasschaat, Brecht, Broekem, Kalmthout, Kappellen, Kontich, Deurne, Edegem, Ekeren, Emblem, Essen, Halle, Hemiksem, Hoboken, Hoevenen, Hove, Lillo, Lint, Loenhout, Massenhoven, Merksem, Mortsel, Niel, Oelegem,

Oorderen, Oostmalle, Pulderbos, Ranst, Rumst, St. Job in ‘t Goor, St. Leonard, Zandhoven, Zantvliet, Schelle.

Arrondissement Dendermonde:

Appels, Oudegem, Baasrode, Berlare, Buggenhout, Kalken, Serskamp, Denderbelle, Grembergen, Hamme, Laarne, Lebbeke, Massemen, Mespelare, Moerbeke, Opdorp, Overmere, St. Gillis bij Dendermonde, Schellebelle, Schoonaarde, Dendermonde (stad), Uitbergen, Waasmunster, Westrem, Wetteren, Wichelen, Wieze, Zele.

Deze lijst is natuurlijk aan te vullen met meerdere namen van plaatsen uit heel België, zodra de gelegenheid zich aanbiedt.

Ik sprak daar van de post. Het Centraal bureel ontvangt alleen open brieven, en die moeten op het kantoor afgegeven worden in handen (niet in de bus) van 9 tot 4 uur. Zeer strenge en scherpe controle wordt, men begrijpt waarom, over de inhoud der brieven uitgeoefend. Alle brieven ondergaan “censuur” waarna ze gesloten worden.

Komt eindelijk de financiële kwestie. Alle bijdragen worden dankbaar geaccepteerd en kunnen uit Nederland worden gezonden aan het adres van het Antwerps Centraal bureel voor inlichtingen, Brugstraat 51, Roosendaal. De verzending gebeurt door de bemiddeling van de firma W. Laane, bankiers, Belgisch consulaat. Ook de bekende firma G. J. Engelbertsz, bankiers, te Arnhem, neemt gelden in ontvangst.

Ik besluit met de mededeling, dat het comité, van maandag 9 november af, op zich heeft genomen de behandeling van alle gevallen van hulpbetoon aan behoeftige Nederlanders, gevallen, die niet thuis horen op het Nederlandse consulaat, en dit in overeenstemming met de wensen van consul-generaal van den

Bergh. Ik kan er wel bijvoegen, dat deze laatste mij nadrukkelijk heeft verklaard de werkzaamheden van het Centraal bureel zeer te waarderen. En dit leidt me ertoe, mijn vrienden uit de Nederlandse kolonie te Antwerpen, die deel uitmaken van vereniging tot hulpbetoon aan hun behoeftige landgenoten, er attent op te maken, dat er hier ook voor hen allernuttigst werk is te verrichten. Als ik hun toeroepen mocht in advertentiestijl: “X, Y, Z, keer terug”, dan zou ik dat doen met diepe overtuiging.

Hier ter stede werd hedenmorgen tegen 10 uur kanongebulder gehoord in westelijke richting.

Ook hedenmiddag was het schieten nog waarneembaar uit zuidwestelijke of westelijke richting.

België en Turkije.

Frankfort aan der Main, 8 november. De Frankfurter Zeitung verneemt uit Konstantinopel, dat de Belgische gezant aldaar, baron Moncheur, zijn paspoort heeft aangevraagd.